

Kako odgovoriti na ograničenja građanskog prostora

Iskustva iz Mađarske, Srbije i Slovačke

European Center for
Not-for-Profit Law

Glavni autori:

Veronika Móra (Ökotárs), Ksenija Nikić (Civic Initiatives), Katarina Batkova (VIA IURIS)

Urednica:

Ivana Rosenzweigova (ENCP)

Dizajn:

Andrea Judit Toth (ENCP), Sushruta Kokkula (ENCP)

Evropski centar za neprofitno pravo (ENCP)

Misija ENCP-a je stvaranje pravnog i političkog okruženja koje omogućava pojedincima, pokretima i organizacijama da ostvare i zaštite svoje građanske slobode te sprovedu u dijelo svoje transformativne ideje koje mogu odgovoriti na nacionalne i globalne izazove. Naša vizija je prostor u kojem svako može slobodno da uživa svoja prava, obavlja svoje poslove solidarno sa drugima i oblikuje svoje društvo.

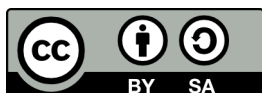

European Center for
Not-for-Profit Law

May 2024. godine

Ovaj dokument je dostupan pod licencom Creative Commons:

[CC-BY SA 4.0 Attribution ShareAlike 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

PREDGOVOR

Organizacije civilnog društva (OCD) se u Evropi suočavaju sa rastućim ograničenjima koja utiču na njihovu sposobnost da sprovede aktivnosti dok se širom kontinenta razmatra zakonodavstvo o 'agentima stranog uticaja'. Sličan zakon je trenutno u proceduri u Republici Srpskoj, jednom od dva entiteta koja čine Bosnu i Hercegovinu. Iako se ovi zakoni tipično uvode pod izgovorom povećanja transparentnosti u radu OCD-ova ili borbe protiv stranog uplitanja u donošenje politika na lokalnom nivou, oni u stvarnosti nepravedno targetiraju rad OCD-ova i ograničavaju građanski prostor.

Na zahtijev lokalnih partnera iz Republike Srpske, Evropski centar za neprofitno pravo (ECNP) pruža podršku lokalnim OCD-ovima u ovom izazovnom okruženju za civilno društvo, što uključuje i ukazivanje na dobre strategije otpornosti OCD-ova iz drugih evropskih zemalja. U saradnji sa lokalnim partnerima, ECNP je okupio eksperte iz Mađarske, Srbije i Slovačke kako bi podijelili svoja iskustva i inspirisali predstavnike lokalnog civilnog društva u Republici Srpskoj da zajedno radimo na osmišljavanju strategija za zajednički odgovor na ograničenja građanskog prostora. Eksperti su pripremili sledeće studije slučaja gdje detaljno obrađuju argumente, strategije, aktivnosti, i zajedničko zagovaranje koje su razvile organizacije civilnog društva kao odgovor na specifična ograničenja u pojedinačnim zemljama, kao i analize uspeha pomenutih strategija i argumenata. Svaka studija slučaja završava sa ključnim naučenim lekcijama, objašnjavajući na praktičan način kako prevazići izazove koji se mogu pojaviti tokom ovog kolaborativnog procesa.

Iako pripremljene da pomognu organizacijama civilnog društva u Republici Srpskoj, ove studije slučaja mogu poslužiti kao inspiracija bilo kojoj grupi koja se suočava sa izazovima u radu i traže načina da zaštite svoj prostor i mogućnost da funkcionišu.

Sadržaj

<i>Predgovor</i>	3
Mađarska	5
Srbija	12
Slovačka	16
<i>Više o autorima</i>	21

MAĐARSKA

Kontekst zemlje: trenutno okruženje i izazovi za civilni sektor

Pod vođstvom desno-konzervativnog Fidesza, koji je na vlast došao 2010 i osvojio troje uzastopnih izbora sa dvotrećinskom super većinom, Mađarska se suočila sa demokratskim nazadovanjem koje se manifestuje na sledeći način:

- Ekstremna centralizacija moći i donošenja odluka oko premijera Viktora Orbána;
- Demontiranje institucionalnih mehanizama podjele moći kroz njihovo kooptiranje ili pražnjenje, uključujući parlament, ustavni sud, državnu službu za reviziju, instituciju ombudsmana itd.;
- Promjena izbornih pravila stvarajući sistem gdje „pobjednik nosi sve“, što pogoduje najvećoj političkoj stranci;
- Preuzimanje oko 70% medijskih kuća (televizije, većina radio stanica, regionalne novine, itd.) i stvaranje jednog medijskog konglomerata koji sprovodi centralno koordinisanu propagandu;
- Produžavanje vanrednog stanja u nedogled (prvo pod izgovorom pandemije Covid-19, a zatim rata u Ukrajini);
- Sporovi i neprijateljstvo prema zapadnim saveznicima i institucijama (EU i NATO).

Pod ovim uslovima, sudovi (do određene mjere), preostali nezavisni mediji (uglavnom online), i civilno društvo su jedini akteri u društvu u funkciji građanske kontrole.

Sveukupni pravni okvir koji uređuje pitanje organizacija civilnog društva (Osnovni zakon/Ustav, Građanski zakonik i Zakon o neprofitnim organizacijama) i dalje garantuje slobodu udruživanja i okupljanja i uopšte gledano ispunjava međunarodne/evropske standarde. OCD-ovi (udruženja i fondacije) koje teže ka ispunjenju određenih pravnih ciljeva mogu se slobodno registrovati, i to elektronski relativno lako, ali su dužni ispunjavati visoke administrativne zahtjeve tokom svog djelovanja; obavezni su, na primjer, objavljivati i podnositi godišnje izvještaje u registracionim sudovima. Nisu zabilježeni slučajevi prinudnog raspuštanja organizacija ili sličnih ekstremnih mjera od strane državnih vlasti.

Prema zvaničnoj statistici, u Mađarskoj je aktivno otprilike 53 500 organizacija – udruženja i fondacija. Od tog broja, 16,5% su sportske organizacije; 16,5% kulturne organizacije; 16% organizacije za hobije i slobodno vrijeme; 12,5% rade u obrazovanju (uglavnom školske fondacije); dok 9% pruža socijalne usluge (što čini ukupno 70% organizacija). Samo 0,8% svih organizacija, što je nekoliko stotina, su aktivne na polju zaštite prava i vezanima sektorima.

Analiza izazova sa kojim se suočavaju OCD-ovi: argumenti za predlaganje ograničenja kao i kontraargumenti OCD-ova i njihova uspješnost

Tokom prethodnog perioda mađarski OCD-ovi su se suočili sa smanjenim manevarskim prostorom za koji su karakteristični sledeći fenomeni (lista ispod je djelimično i hronološka):

1. **Ukidanje finansiranja nezavisnim i/ili kritičkim OCD-ovima:** iako teoretski ovi OCD-ovi imaju pravo da se prijave na otvorene državne pozive za finansiranje, njihovi projekti jednostavno nikada ne budu izabrani za podršku ili za dodjelu grantova.
2. **Nedostatak dijaloga:** iako postoji zakonodavni okvir za učestvovanje šire javnosti u donošenju odluka, on se vrlo rijetko poštuje u praksi. Tradicionalne oblike protesta – npr. peticije, prikupljanje potpisa, demonstracije – vlada rutinski ignoriše čime one gube sposobnost vršenja pritiska na vlast. Konsultativna tijela, iako i dalje postoje, nemaju nikakav opipljiv uticaj.
3. **Koordinisane kampanje blaćenja i difamacije putem propagandnih medija i vladinih dužnosnika redovno se događaju u valovima koristeći izlizane narative koji optužuju kritičke organizacije da su:** „političke“, „članovi ili plaćenici Soroševe mreže“, „strani agenti koji ne služe nacionalnim interesima“, „prijatelji migranata“, promovišu „rodnu i LGBT propagandu“ (uvijek s aluzijama na pedofiliju), i tako dalje.
4. **Uznemiravanje od strane vlasti:** učestale i očigledno politički motivisane inspekcije poreske službe, državne agencije za reviziju, i drugih službi, kojima se prekidaju aktivnosti date organizacije i oduzimaju joj se kapaciteti.
5. **SLAPP tužbe (strateške tužbe protiv javnog učešća):** slučajevi klevete ili difamacije pokrenuti od strane zvaničnika ili vladinih dužnosnika, iako se ovim uglavnom targetiraju mediji i novinari, manje organizacije civilnog društva.
6. **Restriktivni zakoni – ispod detaljnije:**

2017: Zakon o transparentnosti organizacija podržanih iz inostranstva obavezao je OCD-ove koje primaju sredstva iz inostranstva (direktno ili indirektno, putem domaćih organizacija) preko 7,2 miliona forinti (oko 20 hiljada evra) da se registruju kao „organizacije podržane iz inostranstva“ te da koriste ovu oznaku na svojoj internet stranici i promotivnim materijalima. Nepoštovanje ove odredbe može rezultirati kaznama ili eventualnim raspuštanjem datog OCD-a. Dok su se mnoge organizacije povinovale ovom zakonu (registar je sadržao oko 180 organizacija na svom vrhuncu), desetak organizacija je otvoreno bojkotovalo ovaj zakon bez ikakvih posljedica u praksi.

Uvođenje zakona je:

- Dvelo do rasprostranjenih protesta organizacija civilnog društva u proljeće 2017. godine, i do formiranja koalicije „Civilizacija“ (vidjeti ispod);

- Pokrenulo široki pokret međunarodne solidarnosti – preko 500 OCD-ova je potpisalo protestnu izjavu, a većina najvažnijih međunarodnih organizacija (Vijeće Evrope, Venecijanska komisija, Specijalni izvjestioci Ujedinjenih naroda) su otvoreno govorili protiv zakona.
- Evropska komisija je pokrenula postupak protiv kršenja EU regulativa ubrzo nakon usvajanja zakona, da bi na kraju Evropski sud pravde (CJEU) donio odluku protiv ovog zakona u junu 2020. godine, nalazeći da je suprotan EU legislativi po nekoliko osnova (po pitanju slobode udruživanja, slobodnog kretanja kapitala i tako dalje).

Nakon perioda odgađanja, mađarski parlament je ukinuo zakon 2021. godine.

2018: Paket izmjena Krivičnog zakona pod nazivom „Zaustavite Soroša“ učinio je svaku „podršku nelegalnoj migraciji“ kažnjivom (ali bez jasne definicije), a na to sve zakon je uveo 25% dodatnog kaznenog poreza na prihode organizacija.

Reakcije javnosti i međunarodne zajednice na Zakon su bile slične kao nakon prijedloga zakona iz 2017. godine (iako možda manjeg intenziteta jer to više nije bila novost). U praksi Zakon nikada nije sproveden, pa tako nijedna organizacija nije kažnjavana ili dodatno oporezovana po osnovu ovog Zakona. Iako je 2021. Evropski sud pravde i ovaj Zakon proglasio suprotnim Evropskom pravu, on je i dalje na snazi (sa malim izmjenama).

2021: paralelno sa ukidanjem legislative iz 2017. godine usvojen je i Zakon o organizacijama koje mogu uticati na javni život, definišući ih kao OCD-ove sa godišnjim prihodom od najmanje 20 miliona forinti (oko 50 hiljada evra), a čime postaju podložne dodatnom nadzoru od strane Državne revizorske službe.

Tokom 2022. i 2023. godine nekoliko stotina organizacija koje potpadaju pod nadležnosti ovog Zakona su dobili zahtjeve za dostavljanje dokumenata, uglavnom po pitanju unutrašnjih finansijskih propisa (kao na primjer računovodstvena politika, pravila amortizacije), Državnoj revizorskoj službi. Većina OCD-ova se pridržavala propisa, ali nikada nisu dobili povratnu informaciju niti su pojedinačno kontaktirani od strane Državne revizorske službe (prema informacijama kojim raspolaže autorica). Kako bi zaključila inspekcije, Državna revizorska služba je samo objavila kratki sažetak izvještaja na kraju godine.

Također u 2021, godini, kao odgovor na pedofilski skandal, parlament je usvojio amandmane na Zakon o dječijoj zaštiti, uvodeći, između ostalog i anti-LGBT odredbe. Među pomenutim odredbama, OCD-ove je najdirektnije pogodila zabrana aktivnosti seksualnog obrazovanja (i šire gledano obrazovanja o ljudskim pravima) u školama koje organizuju „spoljni saradnici“ (osim akreditovanih organizacija, ali lista takvih organizacija nije sastavljena do trenutka pisanja).

I ovaj Zakon je doveo do masovnih protesta u državi i na međunarodnom nivou, uključujući i neke velike demonstracije u Budimpešti. Najspektakularniji protestni čin se dogodio godinu dana kasnije, kao odgovor na vladin referendum kojim bi navodno

osnažili dječija prava, ali bi njime praktično zacementirali postojeće homo i transfobne sentimente i stavove kroz prikazivanje svega što nije heteroseksualnost kao pedofiliju. Nekoliko vodećih organizacija civilnog društva je pokrenulo kampanju u kojoj su tražili od ljudi ubacuju nevažeće glasačke listiće na referendumu, sa neočekivanim rezultatima: 1,7 miliona nevažećih glasova je bilo dovoljno da se referendum proglašuje neuspješnim. Odmazda je uslijedila nakon samo pet dana, kada je Državna izborna komisija novčano kaznila sve OCD-ove koji su podržali kampanju zbog „zloupotrebe zakona“. Većina ovih kazni su oborene na relevantnim nacionalnim sudovima, osim za dvije organizacije koje su pokrenule kampanju – njihovi slučajevi čekaju odluku Evropskog suda za ljudska prava.

U Decembru 2023, odine usvojen je Zakon o nacionalnom suverenitetu, koji se sastoji iz dva glavna elementa:

- Postaje krivično djelo za pojedince ili organizacije, uključujući i udruženja (koja po mađarskim zakonima imaju pravo učešća na lokalnim izborima), registrovane kao kandidati ili organizacije nominovane za izbore, da u svojim kampanjama koriste finansijsku podršku iz stranih izvora. Također im se zabranjuje da primaju finansijska sredstva od domaćih pravnih lica ili anonimne donacije.
- Osniva se nova Kancelarija za odbranu suvereniteta sa širokim i nejasno definisanim nadležnostima da prikuplja (uključujući putem obavještajnih službi) i objavljuje podatke o bilo kojem pojedincu ili organizaciji ukoliko sumnja da služe stranim interesima i/ili da primaju sredstva, a protiv kojih je trenutno nemoguće pravno se boriti. Sama Kancelarija nema nadležnost da sankcioniše, ali može alarmirati druge institucije da pokrenu postupke na osnovu svojih nalaza..

Zakon je namjerno formulisan nejasno skrivajući potencijalnu prijetnju svakoj kritičnoj osobi ili organizaciji – uključujući OCD-ove, novinare, think-thankove - kampanjama blaćenja, zastrašivanjem i uznemiravanjem, potencijalnom (zlo) upotrebom podataka koje objavi Kancelarija za odbranu suvereniteta. Kancelarija je još u procesu uspostave (trebalo je da profunkcioniše do februara 2024. godine), tako da nema praktičnih iskustava proisteklih iz njenog djelovanja. Stoga su OCD-ovi u pripravnosti, prateći razvoj događaja. Evropska komisija je već pokrenula postupak protiv kršenja EU regulativa u februaru ove godine, što bi moglo rezultirati još jednim slučajem pred Evropskim sudom pravde (CJEU) u narednim mjesecima

Analiza strategija razvijenih od strane OCD-ova kao odgovor na pomenute izazove (uključujući izgradnju koalicija) i uspjeh tih strategija

Gore opisani razvoj događaja je imao nekoliko negativnih uticaja na mađarsko civilno društvo:

- Doveo je do opšte atmosfere straha i nesigurnosti;

- Stvorio polarizaciju unutar civilnog sektora, dodatno podstreknutu vladinim narativom kojim je sektor podijeljen na „dobre“ (to su one čisto humanitarne ili rekreacijske organizacije) i „loše“ organizacije (organizacije koje idu mimo gore pomenutih tradicionalnih aktivnosti);
- Također je povećan postojeći jaz između organizacija sa adresom u Budimpešti i onih ruralnih, kao i između malih i velikih organizacija: dok prve ne samo da su uspjele da prežive, nego i da se osnaže, ove potonje su dodatno oslabljene i utišane;
- Nakon jedne decenije može se primjetiti opšta iscrpljenost i sindrom izgaranja (burnout): mnoge organizacije obavljaju samo svoje rutinske aktivnosti, ne žele izlaziti iz svojih „zona komfora“, i/ili ne žele nikakve poveznice sa organizacijama označenim kao „političke“ ili „problematične“.

Ipak, prema dostupnim istraživanjima, stav javnosti prema OCD-ovima je više pozitivan nego negativan.

Organizacije civilnog društva su odgovorile na klevetanja i ograničenja i pojedinačno i kolektivno. Pojedinačno gledano, najvažnije i najuspješnije strategije usmjerene su ka povećanju baze organizacije i proširenju kruga pristalica putem:

1. **Proaktivne javne komunikacija:** umjesto direktnog pobijanja kleveta, koje samo osnažuju narativ vlade, organizacije civilnog društva su se fokusirale na promicanje svoje poruke, pokazujući kako i čim doprinose „da Mađarska bude bolje mjesto“, i time stvaraju nadu i pozitivna osjećanja;
2. **Crowdsourcingom i mikro donacijama:** sve više OCD-ova koristi raznolike digitalne i tradicionalne alatke kako bi profesionalizovali prikupljanje podrške, i, kako statistika pokazuje, ljudi su sve više voljni da doniraju novac za „kontroverzne“ ciljeve (što znači ne samo uvriježeno doniranje u humanitarne svrhe) – npr. organizacija „Hungarian Civil Liberties Union“ („Mađarska unija za građanske slobode“) je povećala svoj prihod od pojedinačnih donacija pet puta u osam godina;
3. **Fokusom na lokalni (grassroots) nivo:** veće organizacije civilnog društva podržavaju razvoj grupa aktivnih građana obučavajući ih kako npr. osnovati lokalnu fondaciju, da koriste alate za organizovanje lokalne zajednice.

Što se tiče kolektivnog odgovora, najvažniji je bio stvaranje koalicije „Civilizacija“ u proljeće 2017. godine. Kada je vladin plan da uvede zakon o stranom finansiranju prvobitno objavljen, oko 30 većih organizacija civilnog društva u raznim sektorima (ljudska prava, životna sredina, organizovanje u zajednici, itd.) se okupilo kako bi razmotrilo moguće korake. Prvo su izdali zajedničku izjavu koju je podržalo više od 300 organizacija civilnog društva širom Mađarske. Zatim su u narednih nekoliko mjeseci izveli niz prilično spektakularnih akcija, uključujući skup na Trgu heroja u Budimpešti i tihi protest u skupštini.

„Civilizacija“ je osnovana i dalje funkcionira kao neformalna, neregistrovana platforma, iako ima uzajamno prihvaćena pisana pravila (glede članstva, odlučivanja,

itd.). Prema ovim pravilima, koalicija ima četiri međusobno povezana cilja: (1) suprostaviti se oduzimanju prostora i restrikcijama, (2) zauzimati se jedni za druge i izražavati solidarnost, (3) razmijeniti znanja i učiti jedni od drugih, i (4) promovirati pozitivnu sliku civilnog društva.

„Civilizacija“ trenutno ima 40 punopravnih članica i širi krug od oko 400 organizacija uključenih na manje formalnoj osnovi (rast ovih brojki nije prioritet). Članice imaju redovne, mjesečne plenarne sastanke i mejling listu za internu komunikaciju. Postoje stalne i radne grupe koje se formiraju po potrebi za organizovanje zajedničkih akcija, od kojih najduži staž ima grupa za komunikaciju. Svakodnevne obaveze obavljaju honorarni koordinator i službenik za komunikaciju. Za koaliciju, kao neformalno tijelo, pravni okvir pružaju članice na rotacionoj osnovi. Vremenom su članice kolektivno izgradile značajnu internu bazu znanja. Ovo uključuje smjernice za transparentno poslovanje organizacija civilnog društva, sigurnost na mreži i u prostorima, i druge relevantne teme. Postoje također obuke na ove teme. Kako su neke članice i same međunarodne organizacije, „Civilizacija“ ima važnu ulogu u mobilizacije evropske solidarnosti u slučaju potrebe. Poslednje ali ne manje važno, „Civilizacija“ je zajednica za samopomoć (self-help) koja podržava mentalno zdravlje svojih članova i članica koji jako dugo rade pod pritiskom.

Osnovni faktori koji su doprinijeli dugoročnom opstanku koalicije:

- Raznolikost članica u pogledu znanja i ekspertize koju donose;
- Tolerancija i razumijevanje prema razlikama između članica u smislu kapaciteta kojim mogu doprinijeti, ili razlike između hrabrijeg i opreznijeg pristupa (na primjer, 2017. godine oko desetak članica koje se finansiraju iz inostranstva, ali svakako ne sve koje se tako finansiraju, su javno bojkotovale Zakon o transparentnosti organizacija što ipak nije dovelo do stvaranja frakcija);
- Svjesna odluka da se ograniči rad platforme na horizontalna pitanja, koja se tiču cijelog civilnog društva (da se ne takmiči sa sopstvenim članicama u njihovim poljima djelovanja);
- Zajednički razvijana (tokom perioda od godinu i pol dana), jasna pravila djelovanja.

„Civilizacija“ sada već služi kao model za izgradnju koalicija u Mađarskoj: nekoliko drugih platformi osnovanih oko određenog problema su izgrađene prateći njen model. Tu su, na primjer, koalicija organizacija koje rade na pitanjima stanovanja, koalicija romskih i pro-romskih organizacija („Egalipe“ mreža), i habovi za civilno društvo u većim gradovima u unutrašnjosti („Grupa Aspectus“).

Glavne naučene lekcije

Na osnovu više od decenije iskustva, ovo su najvažnije lekcije koje treba imati na umu kada se organizacija samostalno ili u saradnji sa drugim OCD-ovima pokušava odbraniti od nametnutih ograničenja:

- Najvažnije je prevazići parališući strah i samocenzuru: restriktivni zakoni se ne donose nužno da bi se zapravo implementirali, već da održavaju nesigurno okruženje puno zastrašivanja i odvratanja. Stoga, percipirana prijetnja je često veća od stvarne.

- Direktno reagovanje na kampanje blaćenja je kontraproduktivno, jer ponavlja vladin narativ: organizacije trebaju stvarati svoj narativ, fokusirajući se na njihov uticaj na živote građana i javnu dobrobit njihovog rada – znači biti pozitivan i pun nade.
- Istovrijedi i za komunikaciju o stranom finansiranju: ono može biti predstavljeno u pozitivnom svijetlu, kao sposobnost da se privuku strana (porezna) sredstva da se pomogne ljudima i ciljevima koji su inače slabo ili nikako finansirani od strane države.
- Udruživanje snaga je ključno: ne samo da smo jači zajedno, već sam osjećaj usamljenosti ili napuštenosti vodi ka sagorijevanju i mentalnoj paralizi. Svi trebamo doprinijeti izgradnji trajnih partnerstava, tolerancije, strpljenja i prihvatanja različitosti. Ovo treba da ide ruku pod ruku sa osnaživanjem najslabijih kako bi održali pravo na samo-određenost i participaciju.
- Mora se biti na oprezu, praćenje razvoja situacije neprestano kako bi se mogao pripremiti promptan i adekvatan odgovor. Ovo treba da uključuje kontakt pro bono advokata i međunarodnih saveznica koje mogu pomoći u osiguravanju solidarnosti izvan države

Poslednje ali ne manje važno, „držite svoju kuću urednom“: OCD-ovi treba da posluju transparentno i zakonito, po mogućnosti da idu iznad zakonski utvrđenih minimuma, i da se međusobno pomažu u tome.

Korisni izvori

- Internet stranica [koalicije „Civilizacija“](#) uopšte gledano, ali specifično:
- Hronična lista događaja vezanih za smanjivanje manevarskog prostora za organizacije u Mađarskoj: <https://civilizacio.net/en/about-us/our-story>
- Ankete o percepciji organizacija civilnog društva: <https://civilizacio.net/en/activities/civic-polls>
- Pravna analiza dostupna na internet stranici Helsinškog parlamenta građana u Mađarskoj, naročito dio diskusije oko Akta o zaštiti suvereniteta: https://helsinki.hu/en/wp-content/uploads/sites/2/2024/02/QandA_Sovereignty_Protection_Act_QandA_2024.pdf
- Godišnji Indeks održivosti organizacija civilnog društva koji objavljuje USAID daje detaljan istorijski pregled smanjivanja građanskog prostora u Mađarskoj: <https://okotars.hu/szovegek> (pomjerite stranicu naniže), ili <https://csosi.org/?region=EUROPE>
- Doprinos mađarskih organizacija civilnog društva izvještaju Evropske komisije o vladavini prava: <https://okotars.hu/en/hungarian-csos-contribute-european-commissions-2024-rule-law-report>

Kontekst

Gledano sa institucionalne i normativne strane, uslovi za funkcionisanje organizacija civilnog društva (OCD) se mogu ocijeniti kao nepovoljni. S obzirom na širi društveno-politički kontekst, prvenstveno dominantni javni diskurs i narativ o civilnom sektoru, ali i okruženje u kojem djeluju organizacije civilnog društva se može okarakterisati kao neprijateljsko. Stalno targetiranje OCD-ova kao „anti-srpskih“, „izdajničkih“, „neprijateljskih“ i slično je uveliko doprinjelo stvaranju takvog okruženja. Zabilježen je porast napada, fizičkih i verbalnih, kao i pritisaka na građane, OCD-ove, aktiviste i novinare u našoj zemlji. Nepovoljna politička klima, u kojoj je erozija demokratskih vrijednosti i institucija postala redovna pojava, dovela je do stvaranja neprijateljskog okruženja za bilo koga ko se usudi da misli slobodno i kritički i djeluje u skladu sa tim u javnom prostoru. CIVICUS, mehanizam za praćenje prijetnji civilnom društvu u zemljama širom svijeta i procjenjuje prostor za funkcionisanje civilnog društva, okarakterisao je građanski prostor Srbije kao „narušen“. Na ovu ocjenu su uticala brojna ograničenja i kršenje građanskih sloboda.

Aktivisti, novinari, OCD-ovi su redovno na meti onih na vlasti, sa ciljem da diskredituju njihov rad i šire nepovjerenje prema njihovim aktivnostima među građanima. Ove kampanje uključuju širenje narativa koji je stvaran decenijama o „domaćim izdajnicima i stranim plaćenicima“, koji se dalje širi preko prorežimskih medija i tabloida. Sloboda govora je godinama na udaru u Srbiji, a pogoršanje situacije u ovoj oblasti naglašavaju mnogi međunarodni akteri, uključujući i Reportere bez granica. Uz medije, aktiviste koji se usude da ukažu na probleme sa kojima se društvo suočava se zasipa SLAPP tužbama, pri čemu su ekološki aktivisti posebno ranjivi na ovu formu pritiska.

Uprkos aktivnim mjerama onih na vlasti da suzbiju građanski aktivizam i ograniče prostor za učešće građana u važnim zakonodavnim procesima, i nesposobnosti institucija da spriječe eroziju demokratskog društvenog poretka, građani Srbije nastavljaju sa borbom za društveni napredak, kao i za odbranu i zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda.

Uvod u slučaj

Uprava za srpečavanje pranja novca (Uprava) u Srbiji je 13. jula 2020. godine poslala zvaničan dopis svim komercijalnim bankama u Srbiji tražeći informacije i prateću dokumentaciju vezanu za bankovne račune i finansijske transakcije 57 organizacija civilnog društva, medijskih kuća i pojedinaca. Javnost je upoznata sa ovim aktivnostima dvije sedmice kasnije kada su nezvanične informacije procurile u medije. Prije nego su objavili ove vijesti, direktor vijesti medijske organizacije Newsmax Adria je tokom sastanka sa direktorom Uprave, 27. jula 2020. godine, dobio potvrdu da je spisak autentičan, iako je bilo kasnijih pokušaja iz Uprave da to opovrgnu.

Spisak je uključivao 37 pravnih i 20 privatnih lica iz medija i civilnog društva, a primarna zajednička crta im je da dijele kritički odnos prema vlasti. Zvanično objašnjenje vlasti

je predstavilo spisak kao pažljivo odabran uzorak neprofitnih organizacija i njihovih pravnih predstavnika, odabranih za analizu na osnovu objektivnih kriterija kao dio standardne procedure procjene rizika. Međutim, spisak koji je sačinila Uprava za sprečavanje pranja novca uopšte nije analizirala glavne faktore rizika kod nevladinih organizacije vezane za finansiranje terorizma, prema smjernicama FATF-a. Umjesto toga, spisak je prvenstveno uključivao organizacije fokusirane na zagovaranje i zastupanje interesa, uprkos nalazima FATF-e da neprofitne organizacije uglavnom ne predstavljaju prijetnju u smislu finansiranja terorizma. To je navelo organizacije koje su se našle na listi da shvate ovo kao taktiku zastrašivanja s ciljem gušenja civilnog društva, nezavisnih medija i branitelja ljudskih prava u Srbiji.

Odgovor vlasti

Uprava za sprečavanje pranja novca je kao pravni osnov za traženje podataka od komercijalnih banaka navela član 73. Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Međutim, Zakon nalaže da se takvi zahtjevi mogu poslati samo kada postoji osnovana sumnja za pranje novca ili finansiranje terorizma. Zakon ne dopušta državnim vlastima da istražuju subjekte ukoliko ne postoji sumnja o nedozvoljenim radnjama. Uprava nije dostavila dokaze kojim bi potvrdili da je ovaj zahtjev dio rutinske analize neprofitnog sektora ili dio kriterija procjene rizika. Vršilac dužnosti direktora Uprave, govoreći 27. jula, opisao je ove aktivnosti rutinskim aktivnostima procjene rizika od finansiranja terorizma, a ne istražnim radnjama ili označavanjem ovih organizacija kriminalnim subjektima. On nije uspio da jasno objasni svrhu zahtjeva za informacijama i često je miješao pitanje redovnog nadzora nad radom neprofitnih organizacija sa drugim nadležnostima Uprave.

Odgovor civilnog društva

Strategije civilnog društva su bile da vrše pritisak na nadležne institucije tražeći odgovornost; informišu širi sektor i građane o targetiranju legitimnih organizacija i zloupotrebi zakona; i upozore međunarodnu zajednicu. OCD-ovi su odmah prepoznale značaj ovog spiska, i potencijalnu štetu koju on može izazvati. Dan nakon objavljivanja spiska, javno su apelovali na vladu da prestane sa zloupotrebeom mehanizama za sprečavanje pranja novca i finansiranje terorizma. Zajedničko saopštenje za javnost je objavljeno 28. jula u kome se navodi da civilno društvo i mediji neće odustati zbog zastrašivanja od borbe za slobodnu i demokratsku Srbiju.

Ovo saopštenje je podržalo preko 270 organizacija, medijskih kuća i udruženja te je privuklo veliku pažnju domaće i međunarodne javnosti. Nakon toga su uslijedile zajedničke aktivnosti kako bi se informisali građani, kolege u civilnom društvu i međunarodnoj zajednici o novonastalim problemima, kao i planiranim koracima. U tom kontekstu smo održali sastanak 4. avgusta sa predstavnicima ambasada i međunarodnih organizacija sa sjedištem u Beogradu, na kojem je prisustvovalo više od 40 lica. Istovremeno je pokrenuta kampanja blaćenja u medijima koje finansiraju vlasti protiv organizacija sa spiska. Oni su tražili pojašnjenje kriterija za pokretanje i sprovođenje istrage. Uprava za sprečavanje pranja novca se branila zakonskom povjerljivošću informacija te su naveli da nemaju zakonske ovlasti da objave tražene informacije. Zahvaljujući brznoj i zajedničkoj reakciji civilnog društva, mnoge međunarodne organizacije su izrazile zabrinutost da ova istraga predstavlja

još jedan pokušaj vlasti da dodatno ograniče građanski prostor u Srbiji. Stigle su reakcije od Evropske federacije novinara (EFN) i mreža SafeJournalists (Sigurni-novinari), mnogo pažnje je dato slučaju Srbije u izvještaju Evropske komisije iz 2020. godine. Evropska komisija je upozorila da je neophodno uspostaviti pravnu osnovu za istragu i ustvrditi da li su odluke Uprave u skladu sa preporukama FATF-e. Specijalni izvjestioci Ujedinjenih nacija su 11. novembra 2020. godine objavili saopštenje kojim tvrde da je država Srbija zloupotrebila mehanizme protiv pranja novca i finansiranja terorizma kako bi zastrašila i ograničila rad civilnog društva i boraca za ljudska prava i istovremeno gušila kritiku vlasti. „Specijalni izvjestioci Ujedinjenih nacija su također poslali zahtijeve za dodatnim informacijama vezano za ovaj slučaj srbijanskoj vladi, FATF-u i Moneyval-u. U svom odgovoru Specijalnim izvjestiocima UN-a, FATF je naveo da države ne smiju voditi istrage osim ako subjekt istrage nije pojedinac osumnjičen za pranje novca ili finansiranje terorizma. Anganžman Specijalnih izvjestilaca UN-a je bio ključan. Dok Uprava nije odgovorila na zahtijve za pristup informacijama od strane OCD-a, nakon saopštenja UN-ovih Specijalnih izvjestilaca, Uprava je bila primorana odgovoriti i pojasniti razloge za ovakvo djelovanje. Organizacije civilnog društva su posredstvom UN-ovih izvjestilaca dobili mišljenja FATF-e i Moneyval-a. Specijalni izvjestioci UN-a su naložili FATF-u, Moneyval-u i konačno Upravi za sprečavanje pranja novca da dostave mišljenje koja su u korist civilnog društva.

Odgovor civilnog društva pokazao se uspješnim zahvaljujući strateškoj koordinaciji i objedinjavanju resursa. Kreirana je zajednička online tabela gdje su sve organizacije navele resurse kojima raspolažu. Formirana su četiri tima: jedan za komunikaciju sa medijima, jedan za komunikaciju sa institucijama za prevenciju finansiranja terorizma, pravni tim, i tim za komunikaciju sa lokalnim i međunarodnim organizacijama. Sve ove grupe su radile koordinisano po raznim pitanjima kao što su pisanja zahtijeva za pristup informacijama od banaka, pisanja krivičnih prijava, sastavljanja pisama međunarodnim institucijama, organizovanje sastanaka sa ambasadama.

Naučene lekcije:

- Glavna naučena lekcija iz ovog procesa je da se kroz koordinisanu akciju i dijeljenje resursa civilno društvo može oduprijeti i suprotstaviti neosnovanim napadima i pravnim zloupotrebama kojima se pokušava smanjiti građanski prostor. Kroz mobilizaciju šireg civilnog društva, i pokretanje velike komunikacijske kampanje i iniciranjem javnih rasprava, OCD-ovi su uspjeli mobilizovati međunarodnu zajednicu i zaustaviti ozbiljan pokušaj da se uruši vladavina prava u Srbiji.
- Uključivanje međunarodnih aktera, posebno Specijalnih izvjestitelja UN-a, je bilo presudno. Veća je vjerovatnoća da će institucije u Srbiji reagovati na spoljni pritisak.
- Kreirana je platforma civilnog društva i medija koja je i danas aktivnae i koordiniše odgovore u slučaju napada i pritisaka, poput javnih nastupa, izdavanja saopštenja, i obezbjeđivanja raznih oblika podrške.
- Solidarnost, jedinstvo, i sektorska koordinacija su rezultirale većim uticajem kroz uključivanje velikog broja OCD-ova pri alarmiranju domaće i međunarodne publike. Organizacije koje se nisu našle na spisku su u strahu da im se ne dogodi sličan slučaj vidjeli sebe kao potencijalne mete, što je dovelo do snažne i jedinstvene reakcije.

- Kada je javnost obavještena i vrši pritisak, institucije su spremnije na dijalog. Uprava za sprečavanje pranja novca je odgovorila i učestvovala na događajima civilnog društva gdje su govorili i obećali učiniti korake kako bi mirno i povoljno riješili situaciju.
- Slučaj „spisak“ je povezoao pitanja sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma sa drugim važnim procesima. Nakon toga, OCD-ovi su se više uključili u polje sprečavanja pranja novca, dublje su počeli istraživati tu temu, razmjenjivati informacije i jačati front odbrane protiv potencijalnih sličnih zloupotreba.
- Organizacije sa spiska su organizovale treninge i radionice za cijeli sektor, osnažujući organizacije da se suprotstave bankama kada zahtijevaju prekomjernu dokumentaciju te da znaju svoja prava i obaveze.
- Dio civilnog društva je nakon slučaja sa spiskom bojkotovao proces razvijanja Strategije za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva jer slučaj „spiska“ nije bio riješen. To je predstavljalo oblik pritiska na državu, jer su procesi sa OCD-ovima podsticali dijalog, dok je civilno društvo zahtijevalo odgovornost. Nije bilo moguće pričati o „podsticajnom okruženju“ dok su legitimne organizacije civilnog društva na meti uz očiglednu zloupotrebu zakona u te svrhe.
- U saradnji sa nezavisnim medijima OCD-ovi trebaju tražiti podršku za razvoj komunikacijskih strategija kojim će naglasiti važnost građanskog prostora i djelovanje cijelog sektora. Ovo se može postići putem javnih saopštenja, autorskih članaka i zajedničkih kampanja kako bi se pojačali demokratski glasovi i povećao uticaj OCD-ova.

Korisni izvori

- CIVICUS mehanizam za praćenje prijetnji civilnom društvu – Srbija: <https://monitor.civicus.org/country/serbia/>
- Reporteri bez granica – Srbija: <https://rsf.org/en/country/serbia>
- Zajednička izjava protiv zloupotrebijavanja mehanizama za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma: <https://www.gradjanske.org/en/civil-society-and-media-will-not-give-up-the-fight-for-a-democratic-and-free-serbia/>
- UN-ovo saopštenje za javnost – Anti-teroristički zakoni u Srbiji zloupotrebijeni za targetiranje i ometanje u radu nevladinih organizacija: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2020/11/serbias-anti-terrorism-laws-being-misused-target-and-curb-work-ngos-un-human?LangID=E&NewsID=26492>

Stanje civilnog društva u Slovačkoj

Stanje civilnog društva u Slovačkoj odražava činjenicu da je Slovačka još uvijek demokratija u razvoju, uprkos tome što funkcionira kao nezavisna država već 30 godina. Savremena demokratska historija Slovačke poslije 1989. godine je označena borbom za očuvanje demokratije. Slovačka je za vrijeme vlade Vladimira Mečiara 1998. godine isključena iz pristupnih procesa za EU i NATO. Civilno društvo je tada pokrenulo kampanju za mobilizaciju glasača koja je rezultirala 86% izlaznošću na parlamentarnim izborima, i konačno većom podrškom za pro-zapadne demokratske stranke. Ovo iskustvo je osnažilo lidere civilnog društva, učeci ih da se brinu o stanju sloboda i prava u nešto širem kontekstu od prostog vođenja svojih organizacija.

Druga važna kontekstualna napomena jeste ubistvo novinara Jána Kuciaka i njegove vjerenice, što je izazvalo velike proteste 2018. godine. Ovo je važno iz dva razloga; prvo, dovelo je do smjene tadašnjeg premijera Roberta Fica i dolaska njegovog nasljednika Petera Pellegrinija (prvi je trenutni premijer a potomji novoizabrani predsjednik), i drugo, Robert Fico je počeo sa javnim optužbama protiv pripadnika civilnog društva – tadašnjih organizatora anti-vladinih protesta – da su agenti zapada, plaćeni od strane Soroša, te širenjem raznih teorija zavjere. Ovako nešto nismo imali priliku ranije čuti od strane predstavnika vlasti, iako je ubistvo novinara došlo kao posljedica verbalnih napada na medije od strane Roberta Fica. Od tog trenutka, verbalni i javni napadi na OCD-ove su se intenzivirali jer je premijer odabrao „loše političke organizacije civilnog društva plaćene sa zapada“ kao svoje glavne neprijatelje.

Do sada je prostor za civilno društvo sa pratećom zakonskom regulativom bio dovoljno robusan da dozvoli formiranje raznih građanskih inicijativa, uključujući stvaranje zagovaračkih i ekspertskih organizacija, a ne samo onih koji pružaju socijalne usluge. Slovačka je stvorila relativno povoljno okruženje za učešće građana u kreiranju javnih politika. Finansiranje iz državnih izvora je bilo nešto komplikovanije, naročito za nacionalne projekte koji su finansirani iz fondova Evropske unije. Nedostatak resursa za institucionalno finansiranje i sredstava za platformsko djelovanje su doveli do toga da su organizacije radile od projekta do projekta i implementirale isključivo samo svoje aktivnosti, umjesto da su djelovale strateški ili u širem kontekstu civilnog društva. Istovremeno, poslednjih godina se povećao broj donacija od strane pojedinaca i kompanija. Važan izvor finansiranja i mehanizam dodjele poreznih sredstava (vidjeti ispod).

U Slovačkoj postoji nekoliko posebnih institucija koje su zadužene za komunikaciju između vlade i civilnog sektora – Vladin opunomoćenik za razvoj civilnog društva i Vladino vijeće za organizacije civilnog društva. Obje institucije su savjetodavna tijela koja su osnovana od strane vlade ali uključuju i predstavnike OCD-ova.

U poslednjih 5-7 godina, nekoliko puta smo mjerili percepciju javnosti o OCD-ovima i civilnom sektoru. Stopa odobravanja se kretala između 40% i 60% u zavisnosti od formulacije pitanja i trenutnog konteksta. Ovo je više nego dugoročna stopa odobravanja vlade, članova parlamenta i političkih stranaka. Osobe sa direktnim iskustvom rada sa bar jednom organizacijom civilnog društva najviše vjeruju OCD-ovima.

Mehanizam za podjelu poreza – Kontekst za studiju slučaja

Tokom 2022. godine, €96 miliona je dodjeljeno OCD-ovima u Slovačkoj kroz mehanizam za podjelu poreza, što predstavlja značajnu sumu za civilni sektor. Važno je naglasiti da se ova cifra godišnje povećava u skladu sa rastom prihoda. Pojedinci ili pravni subjekti učestvuju u ovom mehanizmu time što će naznačiti na prijavi za porez organizaciju kojoj žele donirati 2% poreza na dohodak za prethodnu godinu. Nešto preko 50% poedinaca i 70% pravnih lica godišnje koristi ovaj mehanizam.

Velike kompanije (banke, telekomunikacijski operateri, građevinske kompanije, energetske kompanije) dodjeljuju 2% poreza na dohodak svojim „korporacijskim“ fondacijama koje zatim distribuišu sredstva dalje pojedincima i OCD-ovima. Pravna lica također imaju opciju direktne dodjele 2% poreza prema više organizacija ili ga pošalju jednoj organizaciji bez posredničke fondacije.

Prijedlog vlade u novembru 2023

Erik Tamáš, ministar rada, socijalnih pitanja i porodice najavio je prijedlog promjena u mehanizmu podjele poreza tokom pres konferencije samo 13 dana od formiranja vlade, čak prije nego je vlada dobila podršku u parlamentu. Prema njegovom prijedlogu, pojedinci bi trebalo da imaju opciju da odluče da li će 2% svog poreza na prihode dodijeliti svojim roditeljima kao dodatak na penziju ili svojoj omiljenoj organizaciji civilnog društva. Također je najavio da se OCD-ovi sa „dobrim, plemenitim“ ciljevima ne trebaju plašiti smanjenja prihoda, jer će država osnovati fond kojim će finansirati njihove aktivnosti. Međutim, one „loše“, „političke“ organizacije neće dobiti ništa prema ovom prijedlogu. Ovo je najavljeno bez konsultacija sa ostalim predstavnicima vlade ili civilnim sektorom.

Ovakav prijedlog bi svakako rezultirao smanjenim prihodima za organizacije (ne znamo tačno za koliko, ali se pretpostavlja da bi ta cifra bila između 18 i 20 miliona eura). Osim toga, mnoge organizacije sprovode kampanje prikupljanja sredstava kako bi dobile 2% iz mehanizma podjele poreza, koje bi svakako bile ugrožene jer ne možete tražiti od ljudi da biraju da li će 2% svojih poreza donirati omiljenoj organizaciji ili svojim roditeljima. Nadalje, nije bilo jasno što bi se dogodilo porezima prikupljenim od strane pravnih subjekata; sve korporacijske fondacije su bile u opasnosti, a prihod od 2% poreza na dohodak koji podjele pravni subjekti čini polovicu svih distribuisanih sredstava prema ovom poreznom mehanizmu.

Odgovor civilnog društva

Odmah nakon konferencije za novinare ministra Tamáša, pripremili smo komunikaciju za javnost i medije:

1. Saopštenje za javnost, gdje smo objasnili činjenice: ko su primarni recipijenti resursa od 2%, potencijalne posljedice po usluge koje organizacije civilnog društva pružaju građanima Slovačke, alokacija sredstava, značaj ovih sredstava za civilni sektor, i zašto se ne mogu zamijeniti državnim fondom zbog birokratskog opterećenja i neefikasnosti u poređenju sa trenutnim rješenjem. Radili smo i na obradi podataka mehanizma za podjelu poreza. Ovi podaci su pokazali da postoji 10 primarnih primalaca ovih sredstava i oni se fokusiraju na pomoć oboljelim od raka, pružanje pedijatrijske palijativne njege ili podrška mentalnom zdravlju. Sa druge strane, mnogi recipijenti su mala građanska udruženja organizovana oko škola ili vrtića, ili udruženja koje su osnovali roditelji djece ometene u razvoju koji pomažu posebne slučajeve.
2. Javni apel, osmišljen da okupi podršku javnosti. Nije bilo vremena za veliku kampanju, tako da smo ovaj apel distribuisali pristalicama organizacija koje su uključene u inicijativu putem njihovih biltena. U roku od tri sedmice 33 hiljade ljudi su potpisali apel bez daljnog reklamiranja i šire komunikacijske kampanje.
3. Uspostavili smo informativni portal, gdje smo objavili sve podatke o poreznom mehanizmu, recipijentima, i pojedine priče o organizacijama i pojedincima koji su dobijali podršku kroz 2% porezni mehanizam: <https://www.pomahamespolu.sk>.
4. Konferencija za štampu, gdje su primarni korisnici, zajedno sa predstavnicima građanskog društva iz Vladinog vijeća za OCD-ove, uputili apel vladi da ne mijenja mehanizam objašnjavajući da ova sredstva nisu namjenjena OCD-ovima već osobama kojim oni pomažu.

Glavni faktor je bio taj što su lica kampanje bili predstavnici organizacija koje pružaju pomoć – uglavnom oni koji rade sa pacijentima oboljelim od raka, pružaju palijativnu njegu djeci koja umiru ili predstavljaju organizacije osoba sa invaliditetom, jer:

- Prema podacima koje smo imali na raspolaganju, najveći recipijenti su organizacije koje pružaju pomoć uglavnom ugroženim, pacijentima ili siromašnim porodicama.
- Morali smo objasniti ministru rada, socijalnih pitanja i porodice da bi ova promjena negativno uticala na „organizacije pod njegovim ministarstvom“ jer se vlada (zvanično) zalaže za vrijednosti socijalne demokratije i zaštite siromašnih.
- Trebalo nam je da javnost shvati posljedice promjene u mehanizmu dodjeljivanja 2% poreza, jer su oni ti koji dodjeljuju svoje poreze ili primaju pomoć od tih organizacija.

Na osnovu ovih koraka, održan je sastanak sa ministrom rada, socijalnih pitanja i porodice, ministrom finansija, Vladinog komesara za razvoj civilnog društva i predstavnika OCD-ova, gdje smo se složili da se ovaj mehanizam alokacija poreza neće mijenjati. Za sada.

Šta je bitno istaći

1. Imati strukturu za tim koji radi na kampanji – mi smo odredili ljude (koji su radili dobrovoljno pored svojih redovnih poslova) da odluče o strategiji, pripreme podatke za agenciju, komuniciraju sa bitnim organizacijama, komuniciraju sa organizacijama iz sektora da prikupe priče koje su kasnije išle na internet stranicu, da su sposobni organizovati sastanak sa političarima, itd. Uvijek ima šta da se radi, ništa se ne događa samo od sebe ili organski; potrebna je jasna podjela rada i dužnosti, a koordinacija ovih aktivnosti je također rad.
2. Potrebna su sredstva za usluge profesionalne komunikacijske agencije.
3. Potrebno je imati funkcionalnu mrežu kako bi se pristupilo raznim organizacijama iz sektora – mi smo kontaktirali organizacije kroz lične mreže, kroz fondacije (davaoce grantova) i kroz platformu za organizacije koja godinama već funkcioniše u Slovačkoj. Imamo platforme koje okupljaju organizacije koje rade u sličnim sektorima (obrazovanje, zdravstvo, životna sredina, volonterski rad..), kao i platformu za krovne organizacije koja je također dobro koordinisana i redovno se sastaje. To su komunikacijski kanali kroz koje smo došli do pojedinačnih organizacija.
4. Saradnja između organizacija sa različitim pozadinama i iskustvima kao i međusobno dijeljenje znanja je od izuzetne važnosti. Većinom su OCD-ovi potkapacitirani da bi samostalno vodili ovakvu kampanju, zato je jako bitno da se različite organizacije udruže i dijele svoje kapacitete i znanje.
5. Jasan zagovarački cilj – šta želimo postići na kraju kampanje. Ovo je važno za razumijevanje unutar koalicije. Također je korisno za osmišljavanje ili adaptaciju strategije za kampanju, s obzirom da reakcije pristižu poslije i situacija se može mijenjati tokom kampanje.
6. Komuniciranje sa javnošću, ne sa političarima – ovo je dio strategije, da se kroz medije izgradi komunikacija sa javnošću a ne sa političarima, jer javnost može biti saveznik i pomoći u stvaranju pritiska.

Osnovne naučene lekcije

1. Neka vam je uvijek jasan krajnji cilj kampanje i ko donosi odluke tokom cijele kampanje, jer se planovi mijenjaju. Različiti zadaci su često dodjeljivani timu za kampanju tokom implementacijske faze, tako da bi lideri i donosioci odluka trebalo da imaju zajedničko razumijevanje plana i cjelokupnih ciljeva da bi efikasno komunicirali sa ostatkom tima
2. Tokom ove kampanje nismo se upuštali u odbranu OCD-ova i objašnjenja kako su te organizacije raznolike, da neki pružaju pomoć, neki se bave zagovaranjem, te da je to legitimno i zbog čega ne bi smjeli biti označeni kao „loši, politički OCD-ovi“. Strateški smo se odlučili da je čuvanje ovog specifičnog finansijskog mehanizma važnije nego objašnjavanje javnosti koja je kompleksnost rada organizacija civilnog društva. Bilo je i za to dosta prilika, ali nismo imali dovoljno kapaciteta

Korisni izvori

- Sproveli smo istraživanje da naučimo kako bolje komunicirati sa javnošću i odrediti koji se narativi percipiraju kao ubjedljivi. U to doba smo pripremali kampanju za cijeli sektor a stranica kampanje i dalje postoji: www.lepszivotprevsetkych.sk.
- Informativna internet stranica, gdje smo objavili sve podatke vezane za mehanizam, recipijente, specifične priče organizacija i pojedinaca koji su dobili pomoć putem dodjeljivanja 2% poreza: www.pomahamespolu.sk.

O autorima

Ökotárs - Mađarska

Veronika Móra je direktorica Ökotárs – Mađarskog partnerskog fonda za životnu sredinu. Cilj organizacije je razvoj demokratskog, održivog i pravednog društva, kao i institucionalnog sistema zasnovanog na učešću građana. Organizacija to postiže kroz podršku organizacijama civilnog društva, davajući im grantove, pružajući tehničku podršku i izgradnjom kapaciteta tokom više od 30 godina.

ökotárs
alapítvány

www.okotars.hu [Facebook](#) [LinkedIn](#)

Gradanske inicijative - Srbija

Ksenija Nikić je menadžerka programa za izgradnju kapaciteta pri Gradanskim inicijativama (GI). Organizacija ima 27 godina dugu istoriju, a tokom svog rada je postigla mnoge rezultate. GI je prepoznata kao vodeća organizacija za razvoj civilnog društva, promociju aktivizma, i stvaranje podsticajnog okruženja za aktivno učešće građana u društvenim promjenama. GI vjeruje da pravedno društvo omogućava jednakost, slobodu i dostojanstven život za sve građane. Na osnovu dugogodišnje posvećenosti ovim vrijednostima u Srbiji, koja se i dalje suočava sa izazovima demokratizacije i izgradnje vladavine prava, u GI smatraju da stvaranje takvog društva zahtijeva da građani sami preuzmu odgovornost i aktivnije učestvuju u društvenim promjenama. Stoga su odlučili da svoje znanje i napore usmjere na podsticanje aktivizma i pružanje podrške građanima pri udruživanju i kolektivnom djelovanju ka stvaranju pravednijeg društva..

www.gradjanske.org [Instagram](#)

VIA IURIS - Slovačka

Katarína Batková je izvršna direktorica udruženja VIA IURIS, nevladine organizacije osnovane prije 30 godina koja je ekspertska pravna organizacija sa sopstvenim pravnim timom. Tematska polja na kojima organizacija radi su vladavina prava, zaštita životne sredine sa pravnog aspekta (strateška pravna borba i promjena zakonodavstva), i sloboda izražavanja. Predlažemo systemske promjene u institucijama vladavine prava i štitimo okvir za učešće građana u javnim politikama i u sferi zaštite životne sredine

www.viaiuris.sk [LinkedIn](#) [Instagram](#)

European Center for
Not-for-Profit Law

European Center for Not-for-Profit Law Stichting

5 Riviervismarkt, 2513 AM

The Hague, Netherlands

www.ecnl.org [LinkedIn](#) [X](#)